

מאימתי פרק ראשון תענית

יד.

מסורת הש"ס

(ח) [לעיל יב: ע"ש], (צ) [סוכה
נד. וש"נ], (ג) [ב"ק פ: ד], (ד) [נ"ל
דמנן], (ה) [לקמן יט., ו] [נ"ל
ש"ל באחרונות,

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא היו מתרעין אלא
 לועקין הא צעקה בפה הוא
 ומצצעה כפה התרעה:
 (ב) תוס' ד"ה מני כו' לא
 בראשונות ולא בחזרות אמר
 רב אשי נקוט מניעמא צידך
 פי' הקונטרס נקוט השלשה
 מעניות: (ג) ד"ה ורב יודיה
 כו' אומר רבי דהאי עגנו:

גליון הש"ס

גמרא אמר רב אשי נקומ
אמצעייתא. כעין זה נדה דף
כ ע"א:

הגהות הגר"א

[א] גמ' אין פוחתין משבע
שנהן כ"א התרעות כ"ל
(ועי' לחם משנה פ"ד
מהלכות תענית הלכה יז):

מוסף רש"י

בגון חיכוך. שחין שמתחך
האדם עליה, פרוט"ר זלע"ז
(ב"ק 9:). מתריעין. זענו
(לקמן יט.). המטורפת.
מלשון טרף אצבא ומלשון ביצה
טרופה (לקמן יט.).

רבינו גרשום

[illegible]

והא שׁייר ה׳יבֿה דבאחרונות איתא והבא ליתא דקדקתני לקמן (דף טו.) סדר תעניות כ״ד מו״אין את התיבא כ׳ ומוחזינן בגמרא בהדיא מתיבא דליתא אלא באחרונות ומשני כי קתני נמי ממתניתין א בקמיתא: **מילי דל״נעא**. מתרישין צבית הכנסת וכ״ד נמי צבית

הנכנסת: **צפרהסאי**. תיבה ברחובות של עיר: **דיקא נמי**. ללכיד זה וזה שוין דקתני ממתינין מה אלו יתירות על הראשונות כו' ואלו כ"ד לא קא חשיב גבי אחרונות: **והא** מנא **קסני**. דמשמע דווקא: **דחא קסני לה באידך פירקין**. דמי ששנה ממתינין דהכא תנא נמי דהתם והאי ללא תנא דהאי סמיך אהתם דקתני באחרונות מוציאין התיבה מה שאין כן באמצעיות: **השאה דאסיה להכי**. דמשום דקתני לה באידך פירקין דאחרת ללא הוי שויר כ"ד נמי דאחרת דשוין יניבה איכא למימר דלא הוי שוין דחא אפי' שוירא נמי לא הוי דבהדיא קתני לה באידך פירקין דבאחרונות איתנהו באמצעיות לא ואיכא למרוצי כתיבירא קמא בקמיתא לדיכא כ"ז: **מאי הוי עלה**. היכן אומרה יחיד: **נקוט מליציסא בידך**. כלומר תריך דבשלש אמצעיות היו מתענין ומתרחל לכלוהו הכן ממתינא הא דקתני בראשונות ולא באחרונות הכן בראשונות לאו ראשונות ממש יניבו אלא אמצעיות דאינו הוו ראשונות לאחרונות אבל בשבע אחרונות לא מיתענו דכיון דשבע יניבו לא מזו עוברות ומיניקות למיקס בבו והא דקתני באחרונות ולא בראשונות הכן אחרונות אמצעיות יניבו והראשונות בראשונות ממש ואין מתענין בזמן דלא תקיף רגוצא כולי האי. וזחות לשון הוא לתנא למיקרי לאמצעיות ראשונות לאחרונות ואחרונות לראשונות: **בשופרות**. היו עושין התערפות. ולשון התערפה כמו תרועה וסתם תרועה פשוטה לפנייה ולאחריה במסכת ראש השנה (דף ז'). ואיכא מתריעין בשופרות כדכתיב (במדבר ז') ותקעתם בתלוצרות וגו' תוקעין בשופרות כדי שיכניעו לבס לקול השופר ויהיו נרתעים מחטאתם. ואשש ברכות שהיו מוסיפין ביום התענית היו תוקעין על כל ברכה יבצא אחת שהן י"ח התרעות: **רב יסודה אמר**. מתריעין אננו בקול ירוס. היו זועקים. עננו אנני עננו אנני אלהי אברהם עננו אנני אלהי יצחק עננו אנני אלהי יעקב עננו

הכל כפי שאומרים בסוף הסליחות אבל ענו ותפלת תענית
ותפלה קרי ליה התערה דאי בשופרות מריעין מיבעי ליה. ומאן
התערה וקא פריך מן וסימן לדבר יריחו ואם אימא ליפריך בה
אין פוחסין מו' העניות. בתחרונות: שמונה עשרה התערו. ש
וסמין לדבר. שלא תערה אם התערה הזו תרועה או תפלה:
מתריעין כדי שיעור כדרך שענו ביריחו על ידי שופרות תחבי
אלא בשופרות כולי עלמא וכו'. דהא מתריעין דקמני הכא ב
במתריעין דאמרין בעלמא על שאר פורעניות מ"ס ענו נמי
אבל בענו לא: חגב. ארצה כתרומתו: צירעה. עוקלת את
בכותל: הא צוקא צפה היא. אלמא דלעקת פה לא קרי ליה
פה לאו שמה התערה ואידך סבר כו': גייס. וזרין עליה:
המטורפת. כמו צי"ס טרופות (חולין דף סד.). שהולכת וגדה ו
ולא לנצקא. תפלה שאין אנו בטוחין כל כך שחשילי תפלתנו ונצ
לעזרה דקאמר תנא קמא מתריעין דמשמע בקול רם ואמר ליי

כ"ד, אלמא ש"מ דכי איבא בדאחרונא איבא כ"ד ה"ג איבא כ"ד באמצעיות. השתא דאיתי להיב. וזמן לא הייזא. כלומר, גלוטל האחרונא איבא כ"ד ובאמצעיות, און כ"ד קנטי באשונא דקנטי לא באידך באחרונא באמצעיות איבא כ"ד באמצעיות. הא דקנטי איבא חזן שלש ראשונא לכל דבריהם זה וזה שוין, דכי היכי בדאמצעיות איבא כ"ד ה"ג בראשונא, ומצינו לאוקמי הא בעצמות דליכא כ"ד ביחיד, דאין חזן קובע בריבא לעצמו. נקוט אמצעייתא ביחד. כלומר, תא דא ראשונא לא באחרונא, באשונא לא דאיתא לא דקנטי און דקנטי, ובאחרונא דקנטי שלש ראשונא. ולא דא דקנטי מחצות בראשונא ולא באחרונא היינו אמצעייתא שון ראשונא לאחרונא, ולא בעצמות באחרונא היינו אמצעיות. חזן אחרונא לא ראשונא, לא באשונא ממש, הא דקנטי באחרונא, באשונא ממש, היינו אחרונא ממש שון שלש עשרה, און שלש עשרה היינו היינו חציה התחתה דהוו בכיפויא. ובהן **"חצות"**. דאמרינן בפירקין דלקמן, דברכיבא ראשונה אמר לן המריצין מנצח ראשונה מריצא חזן וכושי' , וכן ככל אלו' ד ברכיה ראשונה תריעה אתא' וכושי' . ומה דאמר **"העצמא"** , ומה דאמר לן חזן מריצין און בעצמא, אלמא בעצמא פה ותרועה דהתקין.

והוא שייר תיבה אי משום תיבה לאו שיוורא
הוא מילי דציניעא קתני מילי דבפרהסיא
לא קתני אמר רב אשי מתני' נמי דיקא דקתני
מה אלו יתירות על הראשונות אלא שבאלו
מתריעין ונועלין את החנויות אבל בכל
דבריהן זה וזה שוין וכ"ת הכא נמי * תנא
ושייר והא מה אלו קתני ותסברא מה אלו
דווקא הוא והא שייר לה תיבה אי משום
תיבה לאו שיוורא הוא משום דקא חשיב
אלה באידך פרקא השתא דאתית להכי
קעשרים וארבעה נמי לאו שיוורא הוא דקתני
אלה באידך פירקא מאי הוי עלה אמר רב
שמואל בר ססרטאי וכן אמר רב חייא בר
אשי אמר רב בין גואל לרופא ורב אשי
אמר משמיה דרבי ינאי בריה דרבי ישמעאל
בשומע תפילה והלכתא בשומע תפלה:
תני חדא עוברות ומניקות מתענות בראשונות
ואין מתענות באחרונות ותניא אידך מתענות
באחרונות ואין מתענות בראשונות ותניא
אידך אין מתענות לא בראשונות ולא
באחרונות * אמר רב אשי * נקוט אמצעייתא
בידך דמיתרצון כולהו: מה אלו יתירות
על הראשונות אלא שבאלו מתריעין ונועלין
את החנויות: במאי מתריעין רב יהודה
אמר = בשופרות ורב יהודה בריה דרב
שמואל בר שילת משמיה דרב אמר
בעננו קס"ד מאן דאמר בעננו לא אמר
בשופרות ומאן דאמר בשופרות לא אמר
בעננו והתניא אין פוחתין משבע ואי תענית
על הצבור שבהן י"ח התרעות וסימן לדבר
יירחו ויירחו שופרות הוה ותיובתא למאן
דאמר בעננו אלא בשופרות דכולי עלמא
לא פליגי דקרי לה התרעה כי פליגי בעננו
מר סבר קרי לה התרעה ומר סבר לא קרי

לאן שיורא הוא דהא קתני לה באידך פירקא. וכו' הדין דהוה מני לתרוני דלעיל מילי דצפרהסא לא קתני:

תני חדא מתענות בראשונות ולא באחרונות ותנא אידך מתענין באחרונות ולא בראשונות ותני אידך לא מתענין לא בראשונות

ולא באחרונות ⁽³⁾ נקום מציצתא
בידך. פירש הקונטרס השלש
מעניות למציעות צידך דבאותן
מעניות עוזרות ומיניקות מתענות
וה"ק מתענות דראשונות פ"י דראשונ'
ר"ל למציעות דהא ראשונות לא אחרונ'
שהיו מתענות אבל לא צנאחרונ'
דנפישו ולא מנז עבדי להו והא דקמני
באחרונות ולא דראשונות האי אחרונ'
היינו למציעות וקרי להו אחרונות
שהם אחרונות מן הראשונות בתחלה
נזכרין שלש מעניות וכן בשניה
שלש אבל אין מתענות דראשונות
שהם קלות והא דקמני לא דראשונות
ולא באחרונות כלומר לא בשלש
הראשונות הראשונות ממש ולא
בשבע האחרונות האחרונות ממש
אלא דווקא בצממציות:

ורב יהודה בריה דרב שמואל
בר שיילת משמיה דרב אמר
עננו. אומר הרי"י ^(א) והאי עננו
לא ר"ל עננו שבתפלת מענית אלא
ענינו שאומרים צבליחות וזכר
הכפורים עננו אצוני עננו אל
עננו דלפניה לא קאמר דהא בשלש
ראשונות נמי אמר לה:

ובזה י"ח תרועות וסימן לדבר יריחו. פירוש שציריחו עשו כן שהקיפוה ז' ימים והיו תוקעין בכל יום כמו כן תקנו תעניות וצכל תענית מוקעין שש צרכות ועל כל צרכה תוקעין מרעין ותוקעין א"כ היינו י"ח תרועות:

מתריעין לעזרה. פי' שיצואו לעזור העיר וכו' ומתריעין צפה פירוש והאי תרועה ר"ל מתריעין צפה דלוי להסיר תרועה שזופר בשבת:

וְעַתָּה וּמִרְסָּה לֹא קָרִי
וְכָל שָׁכֵן בְּשׁוּפְרוֹת וּלְמִ"ד בְּשׁוּפְרוֹת אֲבָל בְּעֲנֵנו לֹא
פּוֹרְעֵנוּיִת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת כְּגוֹן: חִיכּוּךְ י' חֲגֵב י' זָכוֹב וְצִירְעָה
וְעִקְרָבִים לֹא הָיוּ מִתְרַעֲוִין אֲלֵא צוּעֵקִין ⁽⁶⁾ מִדְּצַעֲקָה
תֵּנְאִי הִיא ⁽⁷⁾ דִּתְנִיא ⁽⁸⁾ י' עַל אֱלוֹ מִתְרַעֲוִין שִׁבְתָּ עַל
נָהָר וְעַל סַפִּינָה הַמְטוֹרֶפֶת בֵּים ר' יוֹסִי אָמַר לְעֹזֶרֶה
אֵילִימָא בְּשׁוּפְרוֹת שׁוּפְרוֹת שִׁבְתָּ מִי שְׂרִי אֲלֵא לֹא
עָה ש"מ: בְּשֵׁנֵי דר' יְהוּדָה נִשְׂיָאָה הוּא צַעֲרָא
גִּזְרִי

רפי" בראשונות ואפי" יחיד אוקיימנא דלאומרה בשומע תפלה.
פרש ענוו של תפלת תענית משתבש דהא קמני בסמוך שהן י"ח
תפלות של שמונה עשרה ברכות מי איכא בשבע תעניות:
מוסיפין ו' ברכות מ"ח עד כ"ד ולכל אחת שלש תעניות:
החור. דכתיב זה שופרות. לישנא אחרינא סימן לדבר כלומר לכך
והשם ו' ויתקעו בשופרות וגו' וכתיב (סי) ותפול החומה תחתיה:
ינייטן לעדדין תעניות בשופרות: (ח) פליגי בענוו. כי פליגי
גרמא והאי דקמני בשלמא מתריעין בענוו ומאן דלמר בשופרות
האדם: יוסיין. נכנסין בעיניו ובחוטמו: חיכוך. כמו נתחבק
תרעה: תנאי היא. האי תנא דשאר מיני פורעניות סבר לעקת
הבר. המתפשט ויוצא לחוץ לשטוף את השדה ואת הצמים:
ידעה להיטבע צמים: לעזרה. כועקין לבני אדם שיבואו לעזרם:
ק עליהן בשבת. אלמא לעקת פה קרי התרעה מפי מורי. ל"א
רבי יוסי לעזרה שיהו מתפללין כל אחד בציתו לעזרה בשלמא:
גזר

בית דין גדוליו עד כו'. מ'תריצין דתני במתני' כיצד הוא, רב יהודה אמר התרעה בשופר, שש ומוחבטין (עלה) דבר, אפי' פוחחין משבע עתותיל על הציצוק וכו'ש ענין התרעות, ויסקן לרבר בשופר, ושענין, ודבר הכי התרעה היה, כי מליצי בעיניו, רב יהודה כס' בעיניו אל חזק לרבר, והוא וכו'מבטין עליה, ושאר כל מיר פורענות המתרשלות על העולם כנוח חזק'ת' חגב וכו'ש ועברכי' אל היו מ'תריצין אל עזקטי' ודורעני ענינ' עזקה היא, ואם תאמר ענינ' התרעה היה, הכי קאני עזקתי' ולא מ'תריצין, ושענין נתא' היא, יש אגא שקורע ענינ' התרעה, נתא' (בפיקרין) על עיר שהקופה גייס או נהר על הספינה המסטרפת בים, ר' י' אומר לעזרה אל' על לצל אל' לאמרי', הוא שבת היא ושופר בשבת אסור, אלא לרא' בעיניו, ומ'תריצין בשבת, ש'.

קודם הברכה תקעו, ולאחר הברכה תקעו ותוקעין ומריעין ותוקעין, וקודם ברכה שניה אומר לה בשניה ג' תרועות, נמצא לד' ברכות י"ג (תקיעות) [תרועות]. וסימן לדבר. דעבדינן תרועה יריחו, ה' שופר. לעזרה ולא לצעקה. כל אחד מתפלל בפני עצמו, אבל אין עושין כנופא. ר' יהודה גזר תליס

עין משפט
נר מצוה

עַה אַ מײַ פֿ״ג מַהֲלֵי
תַעֲמִוֹת הַלֵּבָה הַ טוֹשׁ״ע
אִיחַ סִימָן תַּקְעָה סַעֲפִי הִ:
עו ב מײַ שֶׁס הַלֵּבָה ז
טוֹשׁ״ע שֶׁס סַעֲפִי ד:
עו ג מײַ שֶׁס פֿ״ב הֲלִי יג
טוֹשׁ״ע שֶׁס סִימָן תַּקְעוּ
סַעֲפִי הִ:

עַח ד' מִיִּי שֶׁם הִלְכָּה י
טוֹשֵׁעַ שֶׁם סַעֲיָף ט:
עַמָּה ה' מִיִּי שֶׁם הִלְכָּה ט
טוֹשֵׁעַ שֶׁם סַעֲיָף ז:
פ' ו' מִיִּי פִּיֵּא שֶׁם הִלְכָּה ו
טוֹשֵׁעַ שֶׁם סִימֵן תַּקְעוּ
סַעֲיָף יג' וְסִימֵן רַפָּח סַעֲיָף
ט:]

רבינו חננאל

אמר רב אשי, דלדיק
מתניא דריק מנתי, דקנתי
מאי אילי תיורת
ההוואות, דלא שכלאי
מתניקין ועגלי תהנותי
לכל דבריה וזה שרין.
אמר קמץ השירי מקצה,
ומאי שירי אשירי, [השיר]
התבה, דלא קנתי ומוציאין
אלא אמרתי נתן
השירי, כשם שרין התבה
שירי כ"ד ברכות, ולעולם
[אין] מתפללין באמצעות
כ"ד ברכות. ודחינן, תיבת
הזר, אמר קנתי
באוד פקדו דרס קנתי
כיצד מוציאין התבה, תנה
פפרש תהנותי תענית
מוציאין תאכליה ואמרין,
השתא דאדחת להי, גם ה
השיריא, שני בזה נמי
ואימא קמקנתי דרס קנתי
כיצד אמר פפרש כ"ד ברכות,
מכרי. וכו' שניא דהי ולא
סמכין לעיל, דהא בריא
למכאזי חתניא פקדו דרס
התיבה אלא בשבע אחרונות.
שנא הוי עלה, ואסוקא,
למכאזי חתניא פקדו דרס
שנא חיד קצב צבור אלא
שנא חיד קצא ביכל עולמא,
וקימאן ק"ד רכל חיד מוכרי
שנא כשומע תפלה. מתי חיד
עוברת ומיקיאת מחצת
בראשונה, ותניא אין
מחצת, ותניא אין
מחצת, באחרונה ואין

ממנות בראשונות, ותיב
אֶחָד אֶת מַמְנוֹתָו
בַּחֲרוּתָו וְלֹא בִּרְאוּתָו.
אָמַר רַב שֵׁשֶׁת קִטּוֹ
אֲמַצְעִיטָא בִּידָךְ, יֵי
מִתְנָן
וְדִמְרִיתָּ אֶלְכֹּהּ. יֵי
הָא דִּקְרַבְתָּ בִּרְאוּתָו מִקִּמְנָן
דְּלִבִּי
כֵּן כִּשְׁלֹא אֲמַצְעִיטָו, שֶׁבֶּע
בְּכַח אֲחִירוֹתָו (וְהֵי שֶׁל
הָאֲחִירוֹתָו) הֵי שֶׁל אֲמַצְעִיטָו
וְרִאוּתָו מִהֵי שֶׁבֶּע
וְאֲמַצְעִיטָו קִדְּמִי מִמֶּנָּן
בַּחֲרוּתָו, הֵן שֶׁל
אֲמַצְעִיטָו, דְּלִבִּי שֶׁל
הָאֲחִירוֹתָו
הָאֲחִירוֹתָו מִקְּרִי. וְיִבְרִיחָא
דִּקְרַבְתָּ אֶת מַמְנוֹתָו לֹא
בִּרְאוּתָו, (בִּרְאוּתָו)
מִמֶּנָּן שֶׁהֵן (וְ) הָאֲחִירוֹתָו,
כִּלְכַּל (וְ) מַמְנוֹתָו (הָאֲחִירוֹתָו)
לְאַחֲרָיָהוּ, דְּלִבִּי
שִׁלְשָׁתָן יֵי לִמּוֹ דְּכֹהֵל
מִדּוֹ בִּרְאוּתָו דִּמְתַּנֵּת.
וְיִשְׁלַמְיָא. בְּכֹרֶת וּמִיָּקוֹת
מַמְנוֹתָו כֵּי אֵל וּכְשֶׁל
שִׁנּוּי לֹא כִּשְׁבַע אֲחִירוֹתָו.
אֵין חֲזָרִין תַּעֲיִית
בַּחֲבֵלָה בְּחַמִּישִׁי כִּי עַד יֵי
וְיוֹסִי אוֹמַר כֶּשֶׁם שֶׁאֵין
הֲשִׁינּוֹת לֹא הָאֲחִירוֹתָו.
הֲשִׁינּוֹת יֵי אֵין וְיוֹסִי

הרצו ומרעין, ולאחר ברכות יריחו בשופרות הוות, ומגנט מענצית. הני דקתי במחניתך.